הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס. ומשמיע קול כתחלה ולא בטל ליה ממלאכה דאשונה והוה ליה ככלי שניקב בפחות ממוליא רימון דקיי"ל דלא טיהר מטומאתו משום דראוי למלאכתו. והשתא אימרלו כולהו דבהמה טהורה בלא עינבל כדקתני במתני' קמייתא דלאו מנא הוא ובעינבל טמא כדאוקמינן בבתרייתא דעינבל משוי לה מנא ודאדם גדול אף בלא עינבל טמא דלתכשיט הוא ולא בעי עינבל והיינו דקתני בקמייתא דמקבלין טומאה ודקטנים דלקלא עביד קבולי הוא דלא קביל בלא עינבל כדקתני אין להם עינבל טהורים בשלא היה לו עינבל מעולם דלא גמרה מלאכתן [ד] נטלו עינבלין בין לפני טומאה בין לאחר טומאה טמאים דלא נשתברו כשיעור: ה"ג לה בתי"כ[ה] **וכל הכלי אשר ישב עליו.** ריש"א דקרא וכל המשכב וגו' יכול כל כלי במשמע ואפי' אין עשוי לישיבה: **פרקב.** חלי סאה פי' תרי וקב: **פ"ל אשר ישב.** מדלא כתיב גבי משכב אשר שכב וגבי מושב אשר ישב וכתיב ישכב ישב משמע שישכב עליו תמיד וישב עליו תמיד במיוחד לשכיבה ולישיבה וגבי משכב נמי דריש ליה התם הכי. ובכל הספרים כתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו[ו] וקרא אחר הוא ומפרשים אותו התלמידים מדכתיב היושב על הכלי אשר ישב עליו שתי ישיבות ריבה הכתוב ללמדך דבמיוחד לישיבה קאמר ולא היא דשתי ישיבות דקאמר טובא לריכי כדמפרש התם יושב אע"פ שלא נגע ולא יושב או נתלה ולא נגע טמא דאילטריך למיכתב גבי זב שטיומא כלי בישיבתו ואע"פ שלא נגע ואילטריך גבי טהור נמי שנטמא גם הוא ביושבו עליו אע"פ שלא נגע ועוד בת"כ לאו אההוא קרא קתני לה: **ר' אלעזר אומר במדרסות הוא.** בין בתחלת טומאה לענין שאמרנו דאינו מטמא מדרס למיהוי אב הטומאה בין בסוף טומאה כגון ג' שנטמאו מדרס למיהוי אב הטומאה ונחלקו טהור מן המדרס דאמרינן בו עמוד ונעשה מלאכתו דראשונה שהיה ראוי לישיבה והרי עתה אינו ראוי לכך הלכך טהור מן המדרס ואע"ג דאית בכל חד שלא על שלא והוי כלי לקבל טומאה מיהו מטרת אב הטומאה טיהר לו: **ואין אומרים.** לענין אב הטומאה של טומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו כלומר אם נטמא ונשבר ועודהו ראוי למלאכה בעלמא שאין מעין מלאכה ראשונה טמא ולא אמרי' עמוד ונעשה מלאכתו ראשונה וכיון דלא חזי להכי יהא טהור וכ"ש דבתחלת טומאה אין אומרים עמוד ונעשה מלאכתו ראשונה דנימא אין מיוחד למת לא יקבל טומאת מת דהא כלי מעשה כתיב[ז]: **אומר הוא.** דאי לא עביד מעין מלאכה ראשונה טהור. ועל כרחיך לא איתמר דר' יוחנן אלא לענין שנשבר ונטהרו כדפרישית דליכא לפרושא כי היא דמדרסות ולמימרא דכלי שאינו עשוי למת לא יטמא במת דהא כתיב (במדבר יט) והזה על האהל ועל כל הכלים: **איפוך קמייתא.** דר' יוסי בר' חנינא לר' יוחנן: **סנדל של בהמה.** שלא ליזוק בפרסותיה באבנים: **למאי חזי.** אי משום בהמה אין תכשיט לבהמה: **מניחו ברגליו.** הוא בעצמו. אלמא הואיל ונשם סנדל עשאו אי לאו דרגלים לא הוה מטמא ליה ר' יוחנן: **איכא ביניייהו דמאים.** לרב לא מטמא דאין ראוי לשתות ורב סיכה לית ליה קסבר אין מוליכין שמן למלחמה לסוך וה"ה בין רב (בין) לר' יוחנן נמי איכא ביניייהו דמאים: **בין ר' חנינא וכו' איכא ביניייהו דיקיר.** כבד ואין ראוי בו לברוח: כדעבד

הואיל וראוי להקישו על גבי חרס איתמר נמי אמר ר' יוסי בר' חנינא הואיל וראוי להקישו על גבי חרס ר' יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק ור' יוחנן לא בעי מעין מלאכה ראשונה [ה] והתניא [ו] וכל כלי אשר ישב עליו וגו' [א] יכול כפה סאה וישב עליה כפה תרקב וישב עליה יהא טמא תלמוד לומר [ח] אשר ישב עליו הזב מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו ר' אלעזר אומר במדרסות אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ואין אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו ור' יוחנן אמר אף אומר בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו איפוך קמייתא ומאי חזית דאפכת קמייתא איפוך בתרייתא הא שמעינן ליה לרבי יוחנן דבעי מעין מלאכה ראשונה [ט] (דתניא) [י] סנדל של בהמה מת עמוד ונעשה למאי חזי אמר רב ראוי לשתות בו מים במלחמה ור' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן במלחמה ור' יוחנן אמר בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו ורץ על קוצין ועל הברקנים מאי בין רב לר' חנינא איכא ביניייהו דמאים בין ר' יוחנן לר' חנינא איכא ביניייהו דיקיר: [יא] ולא בעיר של זהב: מאי בעיר של זהב רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ירושלים דדהבא

כדעבד

פחות ממוליא רימון מקבל טומאה ועוד קשה לר"י לפי' הקונטרס [א] דלטומאה שהיתה עליהן שלא תפרח מהני שפיר טעמא דהדיוט יכול להחזירו בלא טעמא דראוי להקישו [ב] כדאשכחן בפ' שלשה שאכלו (ברכות נ:) גבי מטה דאפי' מפורקת לא פרחה טומאה מינה אא"כ נגנבה או שאבדה תליה או שחלקוה אחים או שותפים שאין סופן לחברה ולא איצטריך כלל לטעמא דהקשה אלא לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא [ג] דהאי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירו לא מהני לקבל בה טומאה [ד] כדקתני התם החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא ולאדני נמי הוה בעי למימר דמשום דהדיוט יכול להחזירו מקבלין שניהן זוג והעינבל טומאה מכאן ולהבא [ה] וילנ"ל הכיא רא"ה לפי' הקונט' [ו] דתניא בתוספתא [ז] דמסכת כלים בפ' רשב"ג העושה זוג למכתשת ולעריסה ולמטפחות תינוקות [ח] ניטלו עינבליהן טהורין משמע דזגין טהורין ולפירוש הקונט' ניחא דטהורין [ט] דלא מקבלי טומאה מכאן ולהבא אבל לפר"י קשה אמאי טהורין ור"י השיב דכמה ברייתות יש בתוספתא דפליגי אש"ס שלנו: **ורבי יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק.** קשה לרשב"א דע"כ בלא ייחדו מיירי [י] מדקאמר הואיל וראוי משמע בראוי בעצמו [יא] אפי' בלא ייחוד ועוד דביחדו לכך לא הוה פליג ר' יוסי בר' חנינא [יא] ועוד דביחדו אפי' לא היה לו עינבל מעולם נמי מקבל טומאה [יב] **ועוד אי** [יג] ביחדו מיירי [יד] מאי פריך דר' יוחנן אדר' יוחנן הא התם [טו] ע"כ מיירי בלא ייחדו דביחדו אפי' במדרסות נמי אין אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו [טז] ולקמן בס"פ המקנה (דף לה: ושם) [יז] גבי [יח] ניקב כמוליא זית טהור מלקבל בו זיתים ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים ופי' בקונטרס [יט] אם ייחדו [כא] לרימונים [כא] ואי לאו פי' הקונט' דהתם הוה ניחא וי"ל דאפי' לפירוש הקונטרס [כב] הכא חזי טפי ע"י גימוע משום דהואיל דמעיקרא הוה כלי גמור וגם עתה הדיוט יכול להחזירו אית לן למימר דע"י דבר מועט שעדיין ראוי לגמוע בו מים [כג] חשיב כלי [כד] אפי' בלא ייחוד [כה] ומ"ד נמי הואיל וראוי להקישו דבעי מעין מלאכה דאשונה אתי שפיר בכל ענין דאפי' לא בעינן בעלמא ייחוד הכא אתי שפיר דלא מהני גמוע מים משום שעומד עדיין למלאכתו דאשונה להחזיר בו העינבל ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו [כו] וכ"ש דאי בעינן בעלמא ייחוד דאתי טפי שפיר: **ואין אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו.** לפירוש הקונט' [כז] קשה לר"י למה ליה לאתויי ברייתא דתרקב כיון דלא שייכא למילתיה דר' אלעזר ור' יוחנן [כח] אלא נראה לר' יצחק כפירוש ריב"א [כט] אומרים במדרסות עמוד מעל תרקב זה ונעשה מלאכתנו [ל] שאינו יכול להיות טמא מדרס ע"י שאתה יושב עליו הואיל ואינו מיוחד לכך כדקתני בברייתא ואין אומרים בטמא מת עמוד מגמוע מים [לא] בזה הזוג או בזה הסנדל של בהמה ונעשה מלאכתנו ליתן בו העינבל כדי להשמיע הקול וליתן סנדל ברגלי הבהמה אלא טמא טומאת מת על ידי הגימוע אע"פ שאינו מיוחד לכך והוי בר קבולי טומאה דחשיב כלי ע"י גימוע מים ור' יוחנן אמר אף אומר כו' דבעינן שיהא ראוי למלאכתו דאשונה ולא מהני ליה מידי לקבולי טומאה מה שראוי למלאכה אחרת [לב] אבל הקשת זוג ע"ג החרס והנחת סנדל של בהמה ברגלו כשבורח מן הקרב הוי מעין מלאכה ראשונה ולהכי הוי בר קבולי טומאה ולא שייך למימר ביה עמוד ונעשה מלאכתנו דהיינו נמי מלאכתו [לג] **סנדל של בהמה של מתכת.** ושל עץ אינו ראוי לכל הני דבריס דמפרש בסמוך בדרך הבהמה לקלקלו ורבינו שמואל גריס סנדל של בהמה ושל מתכת ומיירי בסנדל של סיידין דלקמן (סו.): **הואיל וראוי לשתות בו מים במלחמה.** ולא"ת [לד] והא בזוג שלא היה בו עינבל מעולם לא מטמין משום דחזי לגמוע [לה] והכא חשוב כמו זוג שלא היה בו עינבל מעולם דכיון דנעשה לצורך בהמה אינו מקבל טומאה [לו] וי"ל [לז] דתחלתו נמי עשוי לשתות בו מים במלחמה או לסוך בו שמן אלא שעיקרו עומד לבהמה ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו למאן דבעי מעין במלאכה ראשונה [לח]: **בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו.** תימה א"כ יטמא מדרס ותניא בתוספתא דכלים פרק כיפה ג' סנדלים הם של אדם טמא מדרס של מתכת ושל בהמה טמא טומאת מת משמע אבל מן המדרס טהור: [מ] **ולא בעיר של זהב.** אור"ת דלאו היינו נושקא [לט] כדפי' בקונט' [מ] דהא אמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מט:) [מא] מאי עטרות כלות עיר של זהב משמע דעשוי הוא כעין עטרה ואע"ג דאמרי' התם בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות חתנים וכלות והכא לא אסרו אלא בשבת אור"ת [מב] דדוקא לחתנים וכלות גזרו [מג] ולא לשאר בני אדם [מד]: ואפ"ה נגע שרץ בזוג, דר' אלעזר סבר אם ראוי לגמע בו מים טמא אע"פ שאינו משמש מעין מלאכתו הראשונה דדוקא במדרסות בעינן מיוחד לישיבה [ולכן]. ויטע"ש. ל. הראשונה שהם מיוחדים לה והיינו מלאכת המדידה. ויטע"ש. לא. שאתה עושה. מוס' הרש"ש. לב. ואין כח בגמוע זה שאתה בא לטמאה בשבילו כיון שבתחילתו היה מיוחד להשמעת קול דלעולם מלאכה ראשונה עיקר. ויטע"ש. לג. והשתא ניחא דכולהו איירו בתחלת טומאה. מוס' הרש"ש. לד. מאי שייך הא דהכא לההיא דלעיל. מוס' הרש"ש. לה. [אלא היכא ד]מעיקרא היה כלי וראוי לקבל טומאה, כשנשבר נמי מקבל טומאה ע"י ראוית מלאכה אחרת. מוס' הרש"ש. לו. וכי תכשיט בהמה אם ראוי לתשמיש אדם יקבל טומאה. מוס' הרש"ש. [דאלת"ה] א"כ טבעת בהמה וכלים וכל תשמישיהם יהיו טמאים משום דחזו לשום תשמיש אדם. ויטע"ש. לז. דשאני הכא. ויטע"ש. לח. דכיון דדברים טפלים בעלמא הם הרי אינם חשובים כלים לטמא בשבילם אלא כשיש בהם מעין מלאכת העיקר שנעשה בשבילה. ורב ור' חנינא סברי דכיון דנעשו כלל על דעת כן הרי הם תשמישי אדם ואע"פ שהם טפלים. ויטע"ש. והשתא דמיא לההיא דלעיל דכלי שנשבר דבעי מעין מלאכה ראשונה. מוס' הרש"ש. לט. [שהיא] כעין כבינתא שהנשים נושאות לפניהם על החזה. מוס' הרש"ש. והוא תכשיט עגול ויש באמצע לשון שבו מחברין אותו למלבוש. פסקי הרא"ש סימן ד'. מ. אלא הוא חשוק של כסף או של זהב שמשימין סביב ראשה. מרדכי סימן שמ"ו. מא. גזרו על עטרות כלות ומפרש בגמ'. לוט זרוע הל' שבת סימן פ"ד אות ד'. מב. דמסתבר. מוס' הרש"ש. מג. דומיא דלא תצא כלה באפריון דקתני התם. מוס' הרש"ש. משום שמחה יתירה כדאמרי' התם ומי (ב"ב ס:) זה אפר מקלה שבראש חתנים. מוס' גיטין ז. משום דכתיב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. ויטע"ש. מד. ולהכי קרי להו עטרות חתנים ועטרות כלות. מוס' הרש"ש. [אבל] לשאר נשים שאינם כלות שרי בחול אבל בשבת אסור דילמא משלפא ומחויא. לוט זרוע הל' שבת סימן פ"ד אות ד'.

מסורת הש"ס

א) מגיגה כג: נדה מט:, ב) [ל"ל דתקן], ג) [כלים פי"ד מ"ה], ד) נטלו עינבלין אחרי טומאתן] טומאתן ולא כל"ל רש"ל, ה) [מלורע מכילתא דזכים פרק ב'], ו) [ויקרא טו], ז) [במדבר ל"ח], ח) [נ"מ פ"א], ט) [שיך במשנה לגעיל נז.], יא) [מפני שיש לבן שמחה בהן ועי' תוס' גיטין ז. ד"ה עטרות],

תורה אור השלם

1 כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא וְכָל הַכֵּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא:

ויקרא טו ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' תלמוד לומר וכל הכלי אשר יש:

מוסף רש"י

תלמוד לומר אשר יֵשֵׁב. מלא קיינן אשר יָשַׁב למדנו שאינו מדבר אלא באשר מיוחד ליושב שם תמיד (חגיגה כג:). מי שמיוחד לישיבה. הוא דהוו אב הטומאה, דכתיב וכסא בגדיו וגו' (נדה מט:). ירושלים דדהבא. ירושלים של זהב, כמו שפת שמלויה כזהב עניי ירושלים (נדרים נ:).

רב נסים גאון

מאי עיר של זהב. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלים דדהבא כי דעביד לה (ר' יוחנן) [ר"ע] לדביתהו. תמצא במס' נדרים בפרק הנודר מן המבושל (דף נ) ר' עקיבא איקדשא ליה ברתיה דבר כלבא שבוע שמע אבוהא אדרא הנאה מכל נכסיה, אזלא ואיתנסיבא ליה בסיתרא בהנה גנו בי תיבנא הוה מנקיט לה תיבנא מן מזייה. אמר לה אי הואי לי רמינא ליך ירושלים דדהבא. והזכירו אחר כך שהגיע לעושר גדול כמו שאמרו מן ו' מילי איעתר ר' עקיבא. ולאחר שהגיע ידו שילם לה נדרו ועשה לה ירושלם דדהבא. ובגמרא דהדין פירקא דבני מערבא אמרי מעשה ברבי עקיבא שעשה לאשתו עיר של זהב, חמתה איתתיה דרבן גמליאל וקניאת בה. אתת ואמרה קמי בעלה. אמר לה מה הוית עבדא לי כמה דהווית עבדא ליה דהוה מזבנא מן קלעיתה דשערה ויהיבא ליה והוא לעי באורייתא.

רבינו חננאל

רבא הואיל וראוי להקישו התינוק ע"ג חרש ולהשמיע קול. ר' יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק עדיין תורת כלי עליהן, ולפיכך עדיין טומאתן עליהן. **ואקשינן** וכי ר' יוחנן לא בעי (שישא) [שישאר] בכלי המשמש מעין מלאכתו, [והתניא] והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא, יכול כפה סאה וישב עליה, כפה כו' עד ור' יוחנן אמר בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו. הנה בפירוש ר' יוחנן אמר כי אין הכלי מקבל טומאה אלא אם הוא ראוי למלאכתו שנעשה בו. **ואמרינן** אפיך קמייתא ואימא ר' יוחנן אמר הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס, משום דשמעינן ליה לר' יוחנן בהדיא דבעי מעין מלאכתו ראשונה, דתניא סנדל של מתכת של בהמה טמא, ואמרינן למאי חזי, רב אמר חזי לשתות מים, ר' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן, ר' יוחנן [אמר] ראוי להניחו ברגליו כשבורח ורץ על הברקנים. הנה שמענו לר' יוחנן דבעי מעין מלאכתו ראשונה כשם שמתחילה למנעל הרגל כך באחרונה. **מתניתין ולא תצא אשה בעיר של זהב.** מאי עיר של זהב, ירושלים דדהבא

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ז מהל' מעכ"ט ומוסג הלכה ח:

כא ב מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין קפ טור וש"ע א"ח סי' שג סעיף ד:

מוסף תוספות

א. דאי טומאתן עליהן דקתני דוקא טומאה דקודם לכן למה לי טעמא דהקשה ע"ג כלי חרס בלאו הכי נמי. מוס' הרש"ש. ב. ואפילו לרבא. רשב"א. ג. דחשיב ליה כלי שנשבר בפחות מכשיעור דתורת טומאתו עליו אפילו מכאן ולהבא. ויטע"ש. ד. דראשכחן במטה שאינה מקבלת טומאה עד שיחזירוה ויחברוה. מוס' הרש"ש. ה. דכי האי גוונא ראוי להיותו כאילו הוא שלם ולהיטמא אפי' מכאן ולהבא. ויטע"ש. ו. מהא. מוס' הרש"ש. ז. טמאים, אם. מוס' הרש"ש. ח. דקתני היינו. מוס' הרש"ש. ט. אלא מן הסתם כיון שהוא ראוי עדיין למלאכה אחרת מקבל טומאה אע"ג דלא יחדו, ותדע לך. רשב"א. י. טמא. מוס' הרש"ש. יא. דלא מטמא משום גימוע. מוס' הרש"ש. יב. דכל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה. מוס' הרש"ש. ואמאי קתני אין להן ענבל טהורין. מי' הר"ן. יג. דוקא. מוס' הרש"ש. יד. ר' יוחנן דמקבל טומאה. מוס' הרש"ש. טו. דקאמר ר' יוחנן אף אומרין בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו. מוס' הרש"ש. טז. וא"כ מאי קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן הא דקאמר אף אומרין בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו היינו בלא ייחדו והא דקאמר הואיל וראוי לגמע בו מים היינו ביחדו אלא ע"כ תרוייהו בלא ייחדו מיירי, אלמא דכלי שנשבר על ידי ראוית מלאכה אחרת מקבל טומאה אפי' בלא ייחדו לכך. מוס' הרש"ש. יז. משמע דבעינן דוקא שיחדו למלאכה אחרת. רשב"ש. יח. הא דאמר רבא חמש מדות בכלי חרס וכו'. מוס' הרש"ש. יט. טהור הוא מלקבל טומאה עוד משום תורת סתם כלי חרס ששיעורו בזיתים ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים. רשב"ש. כ. שוב. רשב"ש. כא. מקבל טומאה מכאן ולהבא, או אם תחלה היה מיוחד לרמונים לא נטהר, אלמא בעינן ייחוד. רשב"ש, תוס' הרש"ש. כב. דטהור בלא ייחוד. מוס' הרש"ש. כג. קודם חזרת עינבל. רשב"ש. כד. הילכך. רשב"ש. כה. סגי ליה. רשב"ש. כו. הילכך ע"י ראוית מלאכה אחרת לא נתבטל שם הראשון ממנו אי לאו דראוי להקישו דהוי מעין מלאכה ראשונה. מוס' הרש"ש. כז. דר' יוחנן ור' אלעזר איירו בסוף טומאה. מוס' הרש"ש. כח. דברייתא מייירי בתחלת טומאה והם נחלקו בסוף הטומאה, וא"כ למה הביאוה לעשות ממנה יסוד למחלוקתם ומה היו צריכים לה. ויטע"ש. כט. דפלוגתא דר' אלעזר ור' יוחנן בתחילת טומאה וכגון הא דזוג וענבל שהיו טהורים בכלי חרס. מוס' הרש"ש. ל. טהור הוא מלקבל טומאה עוד משום תורת סתם כלי חרס שיעורו בזיתים ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים. רשב"ש. לא. שאתה עושה. מוס' הרש"ש. לב. ואין כח בגמוע זה שאתה בא לטמאה בשבילו כיון שבתחילתו היה מיוחד להשמעת קול דלעולם מלאכה ראשונה עיקר. ויטע"ש. לג. והשתא ניחא דכולהו איירו בתחלת טומאה. מוס' הרש"ש. לד. מאי שייך הא דהכא לההיא דלעיל. מוס' הרש"ש. לה. [אלא היכא ד]מעיקרא היה כלי וראוי לקבל טומאה, כשנשבר נמי מקבל טומאה ע"י ראוית מלאכה אחרת. מוס' הרש"ש. לו. וכי תכשיט בהמה אם ראוי לתשמיש אדם יקבל טומאה. מוס' הרש"ש. [דאלת"ה] א"כ טבעת בהמה וכלים וכל תשמישיהם יהיו טמאים משום דחזו לשום תשמיש אדם. ויטע"ש. לז. דשאני הכא. ויטע"ש. לח. דכיון דדברים טפלים בעלמא הם הרי אינם חשובים כלים לטמא בשבילם אלא כשיש בהם מעין מלאכת העיקר שנעשה בשבילה. ורב ור' חנינא סברי דכיון דנעשו כלל על דעת כן הרי הם תשמישי אדם ואע"פ שהם טפלים. ויטע"ש. והשתא דמיא לההיא דלעיל דכלי שנשבר דבעי מעין מלאכה ראשונה. מוס' הרש"ש. לט. [שהיא] כעין כבינתא שהנשים נושאות לפניהם על החזה. מוס' הרש"ש. והוא תכשיט עגול ויש באמצע לשון שבו מחברין אותו למלבוש. פסקי הרא"ש סימן ד'. מ. אלא הוא חשוק של כסף או של זהב שמשימין סביב ראשה. מרדכי סימן שמ"ו. מא. גזרו על עטרות כלות ומפרש בגמ'. לוט זרוע הל' שבת סימן פ"ד אות ד'. מב. דמסתבר. מוס' הרש"ש. מג. דומיא דלא תצא כלה באפריון דקתני התם. מוס' הרש"ש. משום שמחה יתירה כדאמרי' התם ומי

מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה. אלומר ר"י דדוקא בכלילא שרי שמואל הכא וכן רבי אליעזר[ב] דוקא בעיר של זהב שאין כל הנשים רגילות בהן אלא אשה חשובה[ג] אבל שאר תכשיטי נשים אחריני אפי' לאשה חשובה דאין הנשים[ד] והביא ראיה מס"פ כירה (לעיל דף מו:) דקאמר עולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליהן ומה דחק לומר כן כיון דחזי לנשים חשובות דאפי' לרבנן דאסרי בעיר של זהב לאשה חשובה מודו בשאר תכשיטים אליבא דשמואל דשרי כלילא אפילו לרבנן.

אאבנט של מלכים. [ה]שמלבושם הוא ואין להם אבנט אחר ה"נ שרי האי קמרא לאיתתא דמלבושה היא ולא משלפא ומחויא: **תרי המיינ קאמרת.** לשון אחד פי' בקונטרס לאיסורו[ו] ואע"ג דחשיב בפ' כל כתבי (לקמן דף קכ:) בי"ח כלים פונדא וחגור ופי' התם בקונטר' דפונדא הוא אזור היינו כגון שיש בגד מפסיק בינתיים[ז] אבל תרי המיינ זה על גב זה אסור ולא דמי לכמה מלבושים שאדם לובש בשביל הקור אבל תרי המיינ מה הנאה יש[ח] ואין דרך לחגור ומשו הוא:

מנקטא פארי. [ט]פירורי הפת[י] ותכשיט הוא:

נזמי האף. וזמני האזן שרו[יא] כדפי' בקונטרס ואע"ג דאמר לקמן[יב] הבנות יולאות בחוטין שבאזניהן ואמר בגמ' דשל מיני צבועים אסירי דילמא משלפי הואיל ותכשיט נינהו התם [יב]יותר קל [יג]ליטלם מנזמי האזן:

הא יש עליה חותם חייבת חטאת. אסיפא סמיך [יד]דקתני בהדיא דחייבת חטאת[יג]: **רבי** נחמיה **מטמא.** נראה לר"י [יד]דבריהם מטהר[טו] דלא בעי למימר הכי אף אחר חותמה אלא דוקא אחר חותמה שהוא עיקר[טו] וכן משמע בהדיא בתוספתא דמסכת כלים [טז] דתניא בתוספתא של מסכת וחותמה של אלמוג רבי נחמיה אומר מטהר שהיה רבי נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה:

רב

כדעבד ליה רבי עקיבא לדביתהו [ט]ת"ר לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצתה חייבת חטאת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים לא תצא ואם יצתה פטורה [ג]רבי אליעזר אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחלה במאי קמיפלגי ר"מ סבר משוי הוא ורבנן סברי תכשיט הוא דילמא שלפא ומחויא ליה ואתיא לאתויי ור"א סבר מאן דרכה למיפק בעיר של זהב אשה חשובה ואשה חשובה לא משלפא ומחויא כלילא רב אסר ושמואל [א]שרי דאניסכא כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי דארוקתא מר סבר אניסכא עיקר ומר סבר ארוקתא עיקר רב אשי מתני לקולא [ב]דארוקתא דכולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי דאניסכא מר סבר דילמא שלפא ומחויא ואתי לאתויי ומר סבר מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא [ג]א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי [ד]אמרו ליה לרב אתא גברא רבה אריכא לנהרדעא ומטלע ודרש כלילא שרי אמר מאן גברא רבה אריכא [דאיטלע] לוי ש"מ נח נפשיה דרבי אפס ויתיב ר' חנינא ברישא ולא הוה ליה אינייש ללוי למיתב גביה [ה] וקאתי להכא ודילמא נח נפשיה דרבי חנינא ור' אפס כדקאי קאי ולא הוה ליה אינייש ללוי למיתב גביה וקאתי להכא אם איתא דרבי חנינא שכיב לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה ותו דרבי חנינא לא סגי דלא מליך דכי הוה קא ניחא נפשיה דרבי אמר חנינא בר' חמא יתיב בראש וכתיב בהו בצדיקים [1]ותגזר אומר ויקם לך וגו' דרש לוי בנהרדעא כלילא שרי נפיק עשרין וארבע כלילי מכולה נהרדעא דרש רבה בר אבוה

רג

במחוזא כלילא שרי ונפקו תמני סרי כלילי מחדא מבואה אמר רב יהודה אמר רב שמואל קמרא שרי איכא דאמרי דארוקתא ואמר רב ספרא מידי דהוה אטלית מוזהבת ואיכא דאמרי [ג]דאניסכא ואמר רב ספרא מידי דהוה אאבנט של מלכים א"ל רבינא לרב אשי קמרא עילוי המיינא מאי א"ל [ד]תרי המיינ קאמרת אמר רב אשי [ה]האי רסוקא אי אית ליה מפרחייתא שרי ואי לא אסיר: ולא בקטלא: מאי קטלא מנקטא פארי: נזמים: [ו]נזמי האף: ולא בטבעת שאין עליה חותם: הא יש עליה חותם חייבת אלמא לאו תכשיט הוא ורמינהו [ז]תכשיטי נשים טמאים ואלו הן תכשיטי נשים קטלאות נזמים וטבעות וטבעת בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם ונזמי האף אמר רבי זירא לא קשיא הא ר' נחמיה הא רבנן [ח]דתניא [ט]היא של מתכת וחותמה של אלמוג טמאה היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה ורבי נחמיה מטמא שהיה ר' נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה בעול הלך אחר סמלוניו

בקולב

בזהב וי"מ כמין חלי עגול עשוי כמין כלבוס[יא] [יב] ואוחזת בו מפתחי חלוקה והפגם בולע לואלרה והוא של זהב לוי"ה: **נזמי האף.** אבל נזמי האזן מותרין לכתחלה דטריחא לה מילתא למישלף ואחויי מפני שאזניה מכוסות בקישורין: **ולא בטבעת שאין עליה חותם.** קתני מתניתין דאם יצאת פטורה דתכשיט הוא לה ומשום דילמא משלפא ומחויא הוא דמיתסר: **הא יש עליה חותם חייבת חטאת.** דלאו תכשיט הוא והוי משאוי: **נזמים.** נזמי האזן: **וטבעת בין שיש בו.** כלומר וטבעת שאמרנו בין שיש עליה בו: **הא רבי נחמיה.** דאמר עיקר טבעת אדעתא דחותם הוא חייבת חטאת דאמרינן בין דרך נאשה לחתום ולשלוח שלוחים שאין חותם עשוי אלא לאדם גדול וממונה והא דקתני תכשיט הוא דרבנן דאמרי גופה של טבעת עיקר ואדעתא דטבעת נפקא ביה וטבעת ולאי תכשיט הוא: **טמאה.** דטבעת עיקר והוה ליה פשוטי כלי מתכות: **היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה.** דהוה ליה פשוטי כלי עץ: **הלך אחר סמלוניו.** ואם של מתכות הם טמא: **סמלוניו.** העול שלהם לא היה פגום כשלנו אלא חלק ונוקבים בו שני נקבים ובייהם כעובי עורף השור ותוחבין בהן שתי יתדות והם סימלונין:

בקולב

כדעבד ליה ר' עקיבא לדביתהו. במסכת נדרים (דף נ.): **כלילא.** על פדחתה היא קושרתו מאזן לאזן יש שכולו טס זהב שקורין לימ"א ויש שעושין ממשי טווי עם הזהב שקורין פריז"ש: **דיסקא.** טס העשוי כולו מניסקא דהיינו זהב או כסף דבר הניתן: **דאסיר.** מגו דחשיב גזירה דילמא שלפא ומחויא: **דארוקתא.** רלועה שמלויירת בזהב ובאבנים טובות: **אניסקא.** דאית ביה עיקר ומחויא ליה ומר סבר ארוקתא הוא עיקר דידיה ולא חשיב ליה ולא מחויא ליה: **כולי עלמא לא פליגי דשרי.** דארוקתא עיקר: **בפירוש אמרת לן משמיה דרב.** לפני תלייך קודם ששכחת תלמודך: **כלילא שרי.** אלמא דרב אשי עיקר דמוקי פלוגתא בדניסקא אבל בארוקתא מודה רב ואיכא לאוקמי לדידיה בארוקתא: **גברא רבה אריכא ומטלע.** לוי איטלע לאחוי קידה קמיה דרביו[1] : **נח נפשיה דרבי אפס.** במסכת כתובות בהנושא (קג:) אמרינן דכי שכיב רבי אמר רבי חנינא בר חמא ישב בראש ולא קיבל עליו רבי חנינא שהיה רבי אפס גדול ממנו שתי שנים [2] ויתיב רבי אפס בריש ומתוך שהיה רבי חנינא חשוב לא נכנס לבית מדרשו והיה יושב בחוץ ומשום כבודו ישב לו לוי אצלו: **וקאתי להכא.** אלא היה רבי חנינא גדול הימנו לא בתורה ולא בשנים ולא ניכף ליה לוי ובא לכאן: **לוי לרבי אפס מיכף הוה כייף ליה.** שהרי זקן ממנו: **קמרא.** אבנט חשוב יש שעושין אותו טס של זהב ויש שעושין אותו רלועה משבלות זהב ואבנים קבועות בו: **מידי דהוה אטליס מוזהבת.** דהוי תכשיט ושריא ולמישלף ואחויי נמי לא חיישינן שאין דרך להתיר אזורו בשוק ויפלו בגדיו: **אאבנט של מלכים.** שעשוי כולו דניסקא [3] וכל ישראל בני מלכים ראויים לו: **תרי המיינ קאמרת.** הא ולאי אסור לשון תלמידי רבינו יאנאי [4] נ"ע [ובתלמידי] רבינו הלוי מלאתי מותר והראשון נראה לי משום דגבי הצלת דליקה מנינן לר' יוסי שמנה עשר כלים והתם חד חגור הוא דמנינן בכל כתבי הקדש (לקמן דף קכ.) ואי שני חגורות שרי לכתחילה נימני התם תרי: **רסוקי.** חתיכת מעיל רחבה: **אי איכא ליה מפרחייתא.** רלועות קלרות תלויות בה לקושרה בהם ולהדקה סביבותיו: **שרי.** דמיהדק שפיר וליכא למיחש דילמא משתרי קטרי ונפיל ואתי לאיתויי: **מפרחייתא.** פינדל"א בלע"ז: **מנקטא פארי** (ד). מוסטיל"א והוא בגד שיש לו שנלים כעין מכנסים ומכנסת בו רלועה רחבה וקושרת סביב לואלרה והבגד תלוי על גבה והוא חשוב ומלוייר

בזהב וי"מ כמין חלי עגול עשוי כמין כלבוס[יא] [יב] ואוחזת בו מפתחי חלוקה והפגם בולע לואלרה והוא של זהב לוי"ה: **נזמי האף.** אבל נזמי האזן מותרין לכתחלה דטריחא לה מילתא למישלף ואחויי מפני שאזניה מכוסות בקישורין: **ולא בטבעת שאין עליה חותם.** קתני מתניתין דאם יצאת פטורה דתכשיט הוא לה ומשום דילמא משלפא ומחויא הוא דמיתסר: **הא יש עליה חותם חייבת חטאת.** דלאו תכשיט הוא והוי משאוי: **נזמים.** נזמי האזן: **וטבעת בין שיש בו.** כלומר וטבעת שאמרנו בין שיש עליה בו: **הא רבי נחמיה.** דאמר עיקר טבעת אדעתא דחותם הוא חייבת חטאת דאמרינן בין דרך נאשה לחתום ולשלוח שלוחים שאין חותם עשוי אלא לאדם גדול וממונה והא דקתני תכשיט הוא דרבנן דאמרי גופה של טבעת עיקר ואדעתא דטבעת נפקא ביה וטבעת ולאי תכשיט הוא: **טמאה.** דטבעת עיקר והוה ליה פשוטי כלי מתכות: **היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה.** דהוה ליה פשוטי כלי עץ: **הלך אחר סמלוניו.** ואם של מתכות הם טמא: **סמלוניו.** העול שלהם לא היה פגום כשלנו אלא חלק ונוקבים בו שני נקבים ובייהם כעובי עורף השור ותוחבין בהן שתי יתדות והם סימלונין:

בקולב

דלא איתמרא בהדיא לא שרינן לה דדילמא לא שרי אלא דארוקתא. **אמר רב ששת** קמרא שרי, הוא חגור שבמתנים כגון אבנט רחב, מדבעא רבינא מרב אשי קמרא עילוי המיינא מאי, ואמר ליה תרי המיינ קאמרת, ש"מ דקמרא המיינא הוא. והא דרב ששת איתמר בה תרי לישני, ולישנא בתראה אניסכא שרי. פי' כלילא וקמרא, חתיכות חתיכות של זהב נקובות ובהן מרגלית ומעמידין בחוטין שמכניסין בנקבין. נמצא דאניסכא כגון מלאכת אבנט של מלכים כי כן מלאכתן להיעשות בחוטין. דוקתא מטלית, שנמצא

בין כלילא בין קמרא חתיכות של זהב נקובות ומרגליות קבועות במטלית שנמצאת מלאכתן כגון מלאכת טלית מוזהבת. **אמר רב אשי ריסוקא,** פי' חגור של עור, אי אית ביה מפרחייתא שרי ותכשיט הוא ואי לא אסור, פי' אם יש לו מפרחייתא, חתיכות יוצאות ועודפות ממנו לימינו ולשמאלו תכשיט הוא, ואי לא אינו מלאכת תכשיט ואסור לצאת בו בשבת כי אינו כלי. **קטלא,** תכשיט בצואר כגון ענק, והיא בלשון ערבי מכנקא. **נזמים.** יש נזמי האף ונזמים שבאזנים. ולא בטבעת שאין עליה חותם, הא יש עליה חותם משאר, ואם תצא בו חייבת חטאת, אלמא לאו תכשיט הוא. איני, והתניא תכשיטי נשים [טמאין] עיר של זהב, קטלאות, נזמים וטבעת, אחד טבעת שיש עליה חותם ואחד טבעת שאין עליה חותם ונזמי האף. ומשני ר' זירא בטבעת של אלמוג וחותמה של מתכת, ומתניתין [כרבנן] דכלים פרק י"ג דאמרי טהורה, [וכיון] לענין טומאה לאו כלי הוא, לענין שבת נמי לאו כלי הוא ומשוי הוא. הא ברייתא ר' נחמיה היא דמשוי ליה לענין [טומאה] מגא, לענין שבת נמי תכשיט הוא, דתנינן טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג [טמא, היא של אלמוג] וחותמה של מתכת טהורה, ור' נחמיה מטמא. **סימלוניו.** פי' רצועות שהן בעול דתנינן בתורת כהנים מיד בא ושיבר העול וקיצץ סימלונין, כדכתיב ה' צדיק קצץ עבות רשעים.

עין משפט נר מצוה

כב א ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה י' טוש"ע א"ח סי' שג סעיף ה:
כג ג מיי' שם הל' ב' סמג לאוין כה:
כד ד טוש"ע א"ח סי' שא סעיף יו:
כה ה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף ו:
כז ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ח:

תורה אור השלם

1 וְתִגְזַר אוֹמֶר וַיָּקֶם לָךְ
וְעַל דְּרָכֶיךָ נָגַהּ אוֹר:
איוב כב כח

מוסף תוספות

א. וא"ת כיון דאשה חשובה לא שלפא ומחויא, כל מה ששנינו שהוא אסור דלמא שלפא ומחויא תהא מותר באשה חשובה, וזה לא אמר שום תנא וסתמא קתני לה בכל הנשים. ריטב"א. ב. לעיל. תוס' הרא"ש. ג. הילכך שרי לדידהו. תוס' הרא"ש. ד. דלא פלוג רבנן. תוס' הרא"ש. ה. [ולא כ]פירש"י דאשמועינן דאניסכא תכשיט הוא ואע"פ שהוא חשוב מאד מידי דהוי אאבנט של מלכים שעשוי אניסכא וכל ישראל בני מלכים ודלא כרבנן (לקמן קיא.) ריטב"א. (ועי' מהר"ם). ו. דאין דרך לחגור שתי חגורות. תוס' הרא"ש. ז. דפונדא הוא על החלוק והחגור הוא על כל הבגדים. ריטב"א. ח. לו בו. תוס' הרא"ש. ט. רש"י פירש שהוא בגד שיש לו שנצים כגון מכנסיים ומכניסין בה רצועה רחבה וקושרה סביב צוארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב ונקרא מנקטא פארי על שם שמקבלין. ספקי הרא"ש סימן י'. י. שנופלין מפיה שלא יטנפו בגדיה. ספקי הרא"ש סימן י'. יא. לפי שטורח להסיר. תוס' הרא"ש. יב. חוטין. תוס' הרא"ש. יג. [ו]אורחא דתלמודא הוא בהרבה מקומות דכי קאי בריש דייק מרישא ושביק סיפא דמפרשה בהדיא. רשב"ם. יד. [ד]אסיפא דוקא קאי, אבל. רשב"ם. טו. בהיא של מתכת וחותמה של אלמוג, והיינו דמפרש ואזיל שהיה ר' נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה וכיון דבתר חותמה אזיל בריש מטהר ובסיפא מטמא. מ' הר"ן. טז. אלא דנקט תנא סדרא דסיפא. ריטב"א. דאי ס"ד היא של מתכות וחותמה של אלמוג דרישא מודה בה ר' נחמיה א"כ כבר הודה דתכשיט הוא משום המעמיד כברייתא דמטמא להו. רמב"ן. [ועי' מהרש"א].

רב נסים גאון

גברא רבא אריכתא אתא לנהרדעאי ומטלע. פירוש והוא צולע על יריכו כדמתרגמינן והוא מטלע. והדבר שגרם לו זה מפורש בפ' ג' דתעניות (דף כה) לוי גזר תעניתא בעי רחמי ולא אתא מיטרא, אמר לפניו רבונו של עולם עלית וישבת למעלה במרום ואי אתה משגיח על בניך ואתא מיטרא ואיטלע. אמר ר' אלעזר אל יטיח אדם דברים כלפי למעלה, שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי למעלה ואטלע. ובמסכת סוכה [נג] בפרק החליל קאלו [אמרו] לוי אחוי קידה קמיה דר' ואטלע. ואמרו בפירוקה הא והא גרמא ליה. אבל מעשה דר' אפס ור' חנינא בר חמא, ומה דאמר רבנו הקדוש בצוויו חנינא בר חמא ישב בראש כו', (מעשה כמפורש) [מפורש] בפרק הנושא את האשה בכתובות [קג].

מסורת הש"ס

א) [לקמן קלח. תוספ' פ"ה], ב) עדיות פ"ב מ"ז, ג) כתובות קג:, ד) [כלים פי"א מ"ח ע"ש], ה) [כלים פי"ג מ"ז לא נזכר פלוגתא דר' נחמי' הלכך שפיר גרסי דתניא], ו) לעיל נב: תוספתא דכלים ב"מ פ"ג כלים פי"ב מ"ו, ז) [קוסה נג.], ח) זוה,

ט) [דף סה.], י) [לקמן סב.], כ) [פ"ג בבא מציעא],

הגהות הב"ח

(א) גמ' למיתב גבי' וקם וקאמר: (ב) רש"י ד"ה נח נפשיה וכו' אמי שנים ומחצה ויתיב: (ג) ד"ה תרי וכו' כ' יאמר בר יהודה נ"ע: (ד) ד"ה מנקטא פארי. נ"ב ע"ל בדף נז ע"ב במה שפירש"י: (ה) בא"ד כמין כלבוס כזה:

גליון הש"ס

גמ' א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף. לקמן קמו ע"ב: רש"י ד"ה **אאבנט** וכו' וכל ישראל בני מלכים. עיין לקמן דף קיא ע"ב: תוס' ד"ה נזמי האף וכו' ליטלם מנזמי האזן. עיין תשו' ב"ח סתלשון סי' מ"ט:

לעזי רש"י

למ"א. טס, לחב (לוח דק של מתכת). פריז"ש [פריי"ש]. נזר רקום בזהב. **פינדצ"א [פינדנ"ץ].** שרוכים, כתפיות (להדק בגד על הגוף). **מוסטניצ"א.** לבובה (חתיכת בד המקשטת את החזה, שהיא קשורה בשרוכים ובה חוטי-זהב).

מוסף רש"י

לוי לר' אפס מיכף הוי כייף ליה. קודם שיגלה ממקומו, אבל לר' חנינא לא כייף (כתובות קג). **וחותמה של אלמוג.** עפי אלמוגים **והוא נאה** (לעיל נב:). **טמאה.** דנתר טבעת אזלינן ופשוטי כלי מתכות טמאים (שם).

רבינו חננאל

כדעבד ר' עקיבא לדביתהו. ת"ר לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר' מאיר, וחכ"א לא תצא ואם יצאת פטורה. ר' אליעזר אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחילה. **כלילא, רב אסר ושמואל שרי.** פי' נסכא, חוטין מלשון מסכת (כלים פכ"א), רוקתא, מטלית. וקי"ל כרב אשי דהוא בתרא דאמר ארוקתא כ"ע לא פליגי דשרי, כי פליגי כלילא דאניסכא, רב אסר ושמואל שרי. וקי"ל כרב באיסורי, ואע"ג דאיכא למימר מעשה רב והא דדרש לוי כלילא [שרי] ונפקו כ"ד כלילי מנהרדעא, וכן הא דדרש רבה בר אבוה במחוזא כלילא שרי, כלילא דאניסכא דרשי דשרי, כיון